

Centrum 1:6 & 1:9

Prästlyckan, Alingsås

Antikvariskt utlåtande i samband med bygglov

2020-02-14

Innehåll

- 3. Bakgrund
- 3. Lagskydd & värdering
- 4. Riksintressebeskrivning
- 5. Historik
- 6. Nulägesbeskrivning
- 8. Nybyggnadsförslag
- 12. Antikvarisk diskussion
- 14. Exempelbilder
- 16. Samlad bedömning

Alingsås innerstad avbildat kring mitten av 1900-talet. Foto från Vänersborgs Museum, hämtat från DigitaltMuseum.

Bakgrund

Fastigheterna Centrum 1:6 & 1:9 är en del av ett område känt som Prästlyckan, beläget direkt norr om riskintresseområdet Alingsås innerstad (se nästa sida för en kortfattad riksintressebeskrivning). De aktuella fastigheterna ligger i området Prästlyckans södra del och angränsar till Norra Ringgatan i söder och Prästgårdsvägen i öster. Marken på de aktuella fastigheterna nyttjas idag i huvudsak till p-ytor. Den nya detaljplanen möjliggör byggnation av ca 120 bostäder samt verksamheter i bottenvåningen samt parkering i underjordiskt garage.

I planen anges att bebyggelsen ska utformas med hänsyn till angränsande kulturmiljö och i samband med ansökan om bygglov för nybyggnation har föreliggande antikvariska utlåtande utarbetats under vintern 2019/2020 av bebyggelseantikvarierna Daniel Eriksson och Krisitna Wallman på PE Teknik & Arkitektur AB. Arbetet har utförts på uppdrag av Tornstaden Projektutveckling.

De här aktuella fastigheternas ungefärliga placering och utbredning är inringad med röd ring.
Foto från eniro.se

Lagskydd & värdering

De här aktuella fastigheterna är i dagsläget inte försedda med några befintliga byggnader och den nya detaljplanen reglerar således inga kulturvärden hos bebyggelse inom planområdet.

I kommunens kulturmiljöprogram anges följande kulturhistoriskt värdefull bebyggelse inom miljön vid Prästlyckan med Brunnsparken och Alingsås landskyrka:

- Centrum 1:10 (Brunnshuset, Hälsokällan, Brunnsparken), Centrum 1:12, Centrum 1:33

De här aktuella fastigheterna angränsar mot Alingsås stadskärna vilken är ett riksintresseområde för Kulturmiljövården, P 36, samt en fast fornlämning. I egenskap av utpekad riksintresseområde skyddas innerstaden enligt Miljöbalken (MB) 3 kap.

Området Prästlyckan inringat med rött. Utpekad kulturhistoriskt värdefull bebyggelse markerad med blått. Illustration hämtad från Alingsås kulturmiljöprogram. De här aktuella fastigheternas ungefärliga placering och utbredning är inringad med grön ring.

_____

1. Alignment

Småstadcmiliä

Dutnätplan o

Historik

Följande text är i huvudsak hämtad ur Alingsås kulturmiljöprogram.

Staden Alingsås grundades år 1619, som strategiskt fäste och marknadsplats. Orten är känd sedan medeltiden och omtalas år 1357 som Alinxåas kyrkby på Nolbyåsen. Gränsen mellan Sverige och Danmark gick tillfälligt i sjön Mjörn till dess "Älvsborgs lösen" var fullgjord. Vid den västra handelsvägens infart över Järnbron låg järnbodarna där bergslagsvarorna lagrades för vidare försäljning.

Säveån och dess dalgång har haft stor betydelse för staden Alingsås framväxt, där vattenkraften har varit viktig för industrier och annan verksamhet. Alingsås utveckling till industristad tog sin början på 1720-talet då Alingsås manufakturverk startade och åren 1720-1760 ansågs vara stadens storhetstid. Alingsås utvecklades då snabbt till en av landets ledande industriorter.

Jonas Alströmers bomullsspinneri startade år 1724 och var fram till 1760-talet ett blomstrande företag, men sedan gick det kraftigt tillbaka och lades ned helt år 1847. I mitten av 1700-talet sysselsatte industrierna i Alingsås över 1000 arbetare och många av dessa bodde utanför staden i socknarna Rödene och Bälinge, närmast Alingsås stad.

Staden var, till en början, inte någon betydelsefull handelsort, såsom Borås och Göteborg. Vid 1700-talets början var staden långsträckt och en utbyggnad hindrades av prästgårdsängarna i norr och Lillån i söder och man ville även samla bebyggelsen utmed huvudgatan. "Storegården" som sedermera blev Rådhuset uppfördes år 1769 av Patrik Alströmer.

En renässansplan av L. Forsell stod klar år 1773 och då utvidgades staden fram till de nuvarande Ringgatorna. En ny stadsplan år 1878 medgav en utvidgning av bostadsbebyggelsen mot både väst och öst. Vid den industriella expansionen i början av 1900-talet behövdes bostäder till de många arbetare som sökte sig till staden.

Utbyggnadstakten av stadens bostadsområden ökade och områden utanför stadsplanen började bebyggas. Lendahlgatan - nuvarande Ankargatan - drogs fram till väveriet vid Gerdskens strand och bostäder byggdes utmed hela gatan. År 1911 fastställdes en ny stadsplan av Albert Lilienberg, där utvidgade bostads- och industriområden ingick.

Flera större industrier etablerades i Alingsås under 1900-talets första decennier och jordbruksmarken, runt om staden, började tas i anspråk för industribyggande och bostäder. Vid denna tid fick textilindustrin ett kraftigt uppsving och det blev en mycket viktig näringsgren för staden. På 1950-talet nådde textilindustrin sin kulmen och framgångarna fortsatte fram till tekoindustrins kraftiga tillbakagång på 1970-talet.

På 1950-talet drogs den dåvarande E 3 genom de södra stadsdelarna, där kvarter delades och gator skars av. Stadens expansion har fortsatt åt alla håll och flera nya bostadsområden med både hyreshus, radhus och villor tillkom på 1960- och 70-talen. Renodlade industriområden har växt upp längsmed E20 i öster och Vänersborgsvägen i norr.

Prästlyckan

Redan under senmedeltid uppfördes en stenkyrka vid södra sidan av Säveåns slingrande strandbrink. Kyrkan kom, efter att Alingsås fått stadsprivilegier 1619, att bli kyrka åt Alingsås landsförsamling eftersom en ny kyrka uppfördes vid torget avsedd åt stadsförsamlingen.

Vid sidan av landskyrkans kyrkobyggnad uppfördes efter hand även en prästgård. De omkringvarande markerna nyttjades av prästgården som ängs- och åkermark varför området under lång tid kommit att kallats för Prästlyckan och Prästgårdsängarna. Den äldre prästgården ersattes med en ny manbyggnad under 1800-talets slut, men en flygelbyggnad som troligen uppfördes i samband med den första prästgården bevarades. Flygelbyggnaden finns kvar än idag och är sannolikt Alingsås stads äldsta profana byggnad.

På delar av prästgårdsängarna anlades, på initiativ av prosten Lars Petter Afzelius, en privat brunnspark på 1820-talet. Parkmiljön iordningställdes som en promenadpark med brunnshus avsedd för betalande gäster som skulle dricka brunn. Den intensiva brunnssamheten pågick från 1820 fram till 1860-talet, och först när Brunnbolaget hade upplösts 1918 kom parken att öppnas för allmänheten.

Nulägesbeskrivning

Området som helhet

Området har trots den omedelbara närheten till innerstaden inte tagits i anspråk för tät kvartersbebyggelse, sannolikt berorende på att merparten av marken i området ägts av Svenska Kyrkan och således inte varit lätt tillgänglig för exploatering. Ett flertal av de befintliga byggnaderna i området har också en tydlig koppling till kyrklig verksamhet så som pastoratets administrationsbyggnad, det före detta församlingshemmet samt ett större komplex hörande till Pingstkyrkan.

I senare tid har det uppförts två kvartersliknande kluster med fristående grupperade flerbostadshus i trä belägna strax norr om den tidigare prästgården. Området som helhet har ändå behållit en relativt uppluckrad struktur med mer varierad och friliggande bebyggelse där större obebyggda ytor samt grönytor ger området en annorlunda karaktär jämfört med innerstadskvarteren.

Området kring Prästkyrkan med dess uppbrutna och varierade bebyggelsesammanhang med stora grönytor.
Foto från eniro.se

(1) Fastigheterna Centrum 1:6 & 1:9

De aktuella fastigheterna är belägna i områdets södra del invid hörnet där Norra Ringgatan möter Prästgårdsvägen. I dagsläget nyttjas de bägge fastigheterna av en asfalterad parkeringsyta med omkring 150 parkeringsplatser och som matas från Prästgårdsvägen. Marken på de bägge fastigheterna avgränsas i väster av ett nybyggt bostadshus samt av pastoratets administrationsbyggnad, i söder av Norra Ringgatan med dess allé, i öster av Prästgårdsvägen med dess allé och i norr av den grönsakande tomten vid den tidigare prästgården. Marken där parkeringen finns idag har alltid varit mer eller mindre obebyggd då den under lång tid nyttjats som ängs- och åkermark tillhörande prästgården.

(2) Landskyrkan med omnejd

Längst i norr i området återfinns Alingsås Landskyrka, en vitputsad enskeppig salkyrka bestående delvis av ett medeltida långhus i gråsten, utvidgat på 1760-talet. Kyrkans nuvarande empirekaraktär tillkom 1824-1831, då ett fullbrett rakt avslutat kor samt torn med kopparklädd lanternin och tempelgavlar byggdes.

Tomtmarken närmast kyrkobyggnaden uppvisar en parkliknande karaktär med medvetet formade grusgångar och två diagonalställda trädtrader. Gestaltningen av kyrkotomten anknyter tämligen sömlöst till Brunnsparken som tar vid strax väster om kyrkan.

Väster om själva Brunnsparken återfinns sedan Stadskyrkogården. En bit sydost om Landskyrkan återfinns ytterligare en kyrkogård. Den stora Landskyrkogården är en geometriskt konstruerad begravningsplats i 1800-talsstil som har utvidgats i omgångar, senast under sent 1900-tal.

(3) Prästgården

Landskyrkoförsamlingens före detta prästgård är belägen direkt söder om Brunnsparken och omges av en mycket stor tomt. Dagens manbyggnad är uppförd kring sekelskiftet 1900 i form av en salsbyggnad om 1 1/2 plan. Byggnaden är exteriört ganska välbevarad och gestaltad med en för tiden typisk trähusarkitektur med dekorativa fönsteromfattningar och balkongräcken samt en djupt utskjutande takfot med profilerade taktassar. Prästgården används sedan 1994 till förskoleverksamhet, och på delar av den parkliknande och inhängnade tomten har stora lektytor med bland annat gungor iordningställts.

Längst i norr på tomten återfinns en till den gamla prästgården hörande flygelbyggnad om en våning med tegeltäckt kuvertak och rödfärgad panelklädd timmerstomme. Byggnaden är mycket välbevarad med flertalet äldre detaljer bevarade, både exteriört och interiört.

Nulägesbeskrivning

(4) Brunnsparken

Väster om landskyrkan återfinns Brunnsparken som anlades på 1820-talet. Parkområdet är till stora delar sankt och de vattenstrukturer som finns i parken minner om att området en gång varit en slinga av Sävån och vallarna som inramar parken har tidigare utgjort strandbrinkar.

Parken är uppbyggd kring en dubbel allé med alar som går från ett åttakantigt mindre trähus, som står över själva källan, och ner till Sävån. Söder om det åttakantiga huset ligger Brunnshuset från år 1820. Byggnaden är om en våning och utförd i en empireinspirerad träpanelarkitektur med gulmålad panelklädd fasad, småspröjsade vita fönster och en klassicerande portal med rundfönster och träkolonner.

(5) Afzeliiskolan med omnejd

Byggnaden som inrymmt Norra skolan/Afzeliiskolan invigdes år 1917, och har en för sin tid typisk institutionsutformning med symmetrisk fasadkomposition med tämligen strama, ljusa putsfasader och gråmålade regelbundet grupperade träfönster med stora fönsterpartier.

Skolan drevs till en början av Alingsås landsförsamling innan den blev en del av Alingsås kommunala skolväsende. Efter att skolan lagts i början av 2000-talet genomfördes en omfattande ombyggnad till bostadsrättslägenheter vilka stod färdiga för inflytt år 2008.

Till den nya bostadsrättsföreningen hör, vid sidan av den före detta Afzeliiskolan, även ett nybyggt putsat flerbostadshus samt ett äldre trähus belägna intill Landskyrkoallén. Det nya flerbostadshuset är om tre våningar med valmtak täckt med röda takpannor samt en i huvudsak ljusputsad fasad med raka fönsteraxlar. Byggnaden underordnar sig omgivningen och kan sägas anknyta till delar av Afzeliiskolans arkitektoniska uttryck.

Det äldre trähuset kallas för Klockarebolet och en första byggnad uppfördes 1816. Huset fungerade ursprungligen som bostad åt Landskyrkans klockare och senare bedrevs även skolundervisning där. År 1846 revs det gamla Klockarebolet och dagens större trähus uppfördes på samma plats. Byggnaden är om 1 1/2 plan och har T-formad plan, sadeltak täckt med röda takpannor, fasad klädd med ljusmålad locklistpanel samt korspostfönster i trä. Byggnaden genomgick en större renovering och byggdes om till bostadsrätter samtidigt som Afzeliiskolan.

Söder om den tidigare skolbyggnaden direkt intill Norra Ringgatan har två punkthus uppförts i senare tid. Byggnaderna är om tre våningar och försedda med plåttäckta mörkgrå tälttak, ljusmålade släta putsfasader försedda med ljusa dekormålade partier samt fönsterpartier och balkonger i mörkt grått. Punkthusen har i någon mån anpassats till skolbyggnaden vad gäller plåttaken, de ljusa putsfasaderna och de raka fönsteraxlarna. Sammantaget upplevs de dock som morfologiskt främmande i relation till såväl området kring Prästlyckan som innerstadens bebyggelse.

På en angränsande fastighet återfanns fram till nyligen fyra friliggande byggnader i form av ett större bostadshus, en "lillstuga", en jordkällare samt ett nyare garage i kommunens kulturmiljöprogram klassades byggnaderna som kulturhistoriskt värdefulla med hänvisning till att de äldre bostadsmiljöerna, med sina stora tomter, visade på en äldre trädgårds- och bebyggelsestruktur som förr fanns strax utanför stadens ringgator.

De tre äldre husen försågs med skyddsbestämmelse i ett detaljplanetillägg som vann laga kraft 2017. Efter ett flertal utredningar beviljades likväl rivningslov för samtliga byggnader med hänvisning till dåligt tekniskt skick. Fram till att detaljplanetilläggets genomförandetid gått ut så är tomten obebyggd.

(6) Centrum 1:8

Den äldre huvudbyggnaden på fastigheten är ett tidigare församlingshem till landskyrkoförsamlingen. Byggnaden är om 2 1/2 våningar med sadeltak täckt med röda takpannor, fasader i gult tegel samt smäckra gråmålade träfönster utan spröjsning. Byggnadens uttryck påminner i mångt och mycket om ett tämligen ordinärt flerbostadshus från 1940-50-talet.

År 2006 byggdes det tidigare församlingshemmet om till flerbostadshus och då tillkom bland annat nya uppglasade takupor. En tillbyggnad åt öster i form av en ny L-formad byggnadskropp om 3 våningar utfördes efter att en ny detaljplan vunnit laga kraft 2012. Tillbyggnaden är utförd med sadel- och pulpettak täckt med röda takpannor, fasad av ljusmålad betongelement samt skarpt gula fönster.

Som volym betraktad bedöms den nya tillbyggnaden inordna sig relativt väl i sammanhanget med det äldre församlingshemmet och den närmaste omgivningen. Vad gäller detaljutformning och materialanvändning uppvisar tillbyggnaden en enklare karaktär än den befintliga huvudbyggnaden, där i synnerhet fönsterkulören inte bidrar till en harmonisk helhetsverkan mellan äldre och nyare bebyggelse.

Nybyggnadsförslag

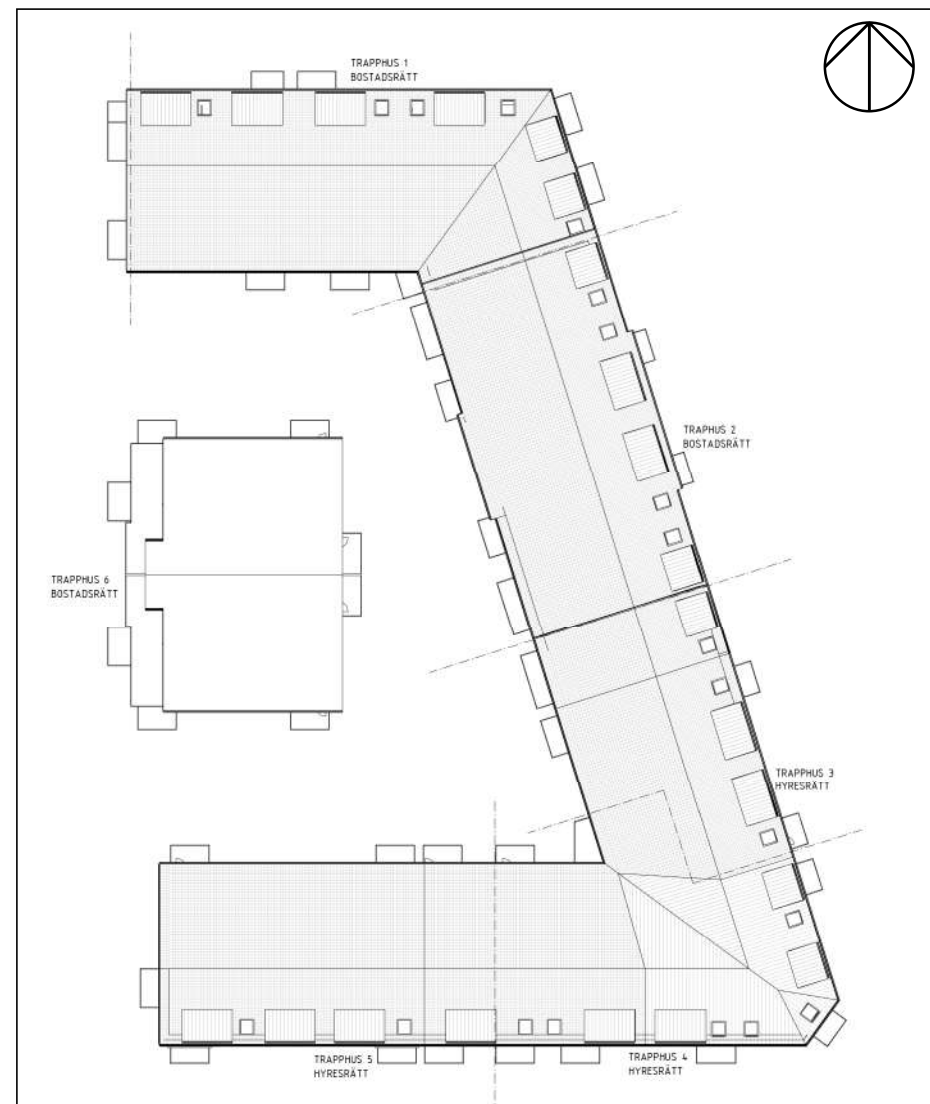
Detaljplanen möjliggör byggnation av bostäder i korsningen Norra Ringgatan/ Prästgårdsvägen i Alingsås. Planen medger att verksamheter kan inrättas i bottenvåningen mot Norra Ringgatan samt i korsningen mot Prästgårdsvägen. Parkering sker primärt i underjordiskt garage.

Förslaget inbegriper en halvsluten kvartersbildning med fem sammanbyggda byggnadskroppar om 2-3 våningar samt ett punkthus om 6 våningar placerat på gårdsbildningen i kvarterets mitt.

De föreslagna flerfamiljshusen kommer att innehålla cirka 120 lägenheter, såväl hyres- som bostadsrätter, i varierande storlek.

Detaljplanen reglerar ett flertal aspekter som styr mycket av nybyggnadsförslagets utformning. Exemplevis gäller detta vilken planform samt vilkanock- och byggnadshöjder som de olika byggnadskropparna maximalt tillåts ha, att fasaderna skall delas in i visuellt individuellt vertikala huskroppar, vilka fasadmaterial och takfärger som tillåts samt hur takkupor och balkonger får utformas.

Syftet med regleringarna är att föreslagen bebyggelse skall anpassas till intilliggande kulturmiljöer och bilda en ny kvarterstruktur som samspelar med såväl närliggande bebyggelse som äldre kvartersstruktur söder om Norra Ringgatan.

Orienteringsfigur, i form av en takplan, visande den föreslagna bebyggelsens planform och utbredning.

Nybyggnadsförslag

Illustration av gatufasader, hämtat ur Utvändigt Kulörprogram FHK Bygglövshandling 2019-12-16.

Nybyggnadsförslag

Illustration av gatufasader, hämtat ur Utvändigt Kulörprogram FHK Bygglövshandling 2019-11-18.

Nybyggnadsförslag

Taktäckning

- Tak på del A, B, D, E och F täcks med tvåkupiga betongpannor i tegelröd kulör.
- Tak på del C täcks med bandtäckt plåt i mörkgrå kulör, RAL 7016.
- Tak på del G täcks med tvåkupiga betongpannor i grå kulör.
- Tak på del H (punkthus) täcks med takpapp i mörk kulör.
- Takkupor på del A1, B1, D1, E1 och F1 täcks med bandtäckt plåt i mörkröd kulör ca S 5040-Y80R, kupor del C1 och G1 täcks med bandtäckt plåt i mörkgrå kulör RAL 7016. .
- Takkupor på del C1/C2 och G1/G2 förses med fönster spröjsade i fyra rutor per fönsterkarm, kupor på del A1 och F1 förses med fönster indelade med stående mittpost och kupor på del B1, D1 och E1 förses med enlufts-fönster utan indelning.

Fasader

- Fasader utförs i huvudsak av putsad betong i relativt ljusa kulörer med något dova och dämpade kulörtoner. En byggnadskropp utförs med röd träfasad (för ytterligare detaljer se kulörprogram).

- Del C1/C2 utförs med en visuellt betonad bottenvåning i gråbrun kulör, mörkare än övrig sandgul fasad.
- Del F1 utförs med utskjutade fasadliv på mittparti. Fasad och insida ramverk vid balkong utförs med naturfärgad träpanel. Utsida ramverk vid balkong kläs med plåt i mörkgrå kulör RAL 7016.
- Insida portgång vid del E1 utförs med stående naturfärgad träpanel.
- Del G utförs med stående träpanel i kulör motsvarande Faluröd.
- För samtliga delar gäller att gatufasader-nas kulörer följer med även på gårdsfasader. Det principiella undantaget är trädetaljer vid balkonger del F1 samt den mörkare bottenvåningen på del C1/C2.

Omfattningar kring dörrar och portar

- Omfattningar runt entréer som vetter mot Norra Ringgatan och Prästgårdsvägen samt entrén på punkthusets västra fasad utförs med avvikande struktur och/eller material. Klinker, natursten, betong eller puts i ljus grå kulör föreslås kunna användas.

Socklar

- Socklar i gatufasader utförs i klinker, natursten eller liknande i ljus grå kulör. Socklar i gårdsfasader, samt socklar del H (punkthus), utförs i betong i ljus grå kulör.

Balkongräcken

- Samtliga balkongräcken utförs i metall i mörkgrå kulör, RAL 7016.

Skärmtak över entréer

- Skärmtak täcks med plåt i mörkgrå kulör, RAL 7016. Undersida utförs i naturfärgat trä.

Dörrar och partier

- Entrépartier i samtliga gatufasader samt del H (punkthus) utförs i trä med utsida av ek. Samtliga partier förses med överljusfönster med utsida av ek.
- Entrédörrar på gårdsfasad utförs i metall med utsida i mörkgrå kulör, RAL 7016.

Fönster, fönsterdörrar

- Fönster bostadsvåning på del C1/C2 utförs som tvålufts-fönster med spröjsning i fyra rutor per fönsterkarm.
- Fönster på del A1 och F1 utförs som två- och trelufts-fönster symmetriskt indelade med stående mittpost.

- Fönster på del G1/G2 utförs som tvålufts-fönster med spröjsning i fyra rutor per fönsterkarm.
- Fönster på del B1, D1 och E1 utförs dels som enlufts-fönster utan indelning och dels som tvålufts-fönster med asymmetrisk indelning.
- Fönster och fönsterdörrar på del A, C, D och E utförs med utsida i aluminium i mossgrön kulör, ca S 7010-G30Y.
- Fönster och fönsterdörrar på del B, F, G och H (punkthus) utförs med utsida i aluminium i mörkgrå kulör, RAL 7016.
- Fönsterdörrarnas utseende varierar, där vissa utförs med glasning upptill och tät fyllning nedtill, somliga utförs helglasade utan indelning medan andra utförs med indelning av galsytor med enkel spröjsning.

Takfönster

- Del A1, B1, D1, E1, F1 utförs med takfönster med utsida i aluminium i mörkröd kulör, ca S 5040-Y80R.
- Del C1/C2 och G1/G2 utförs med takfönster med utsida i aluminium i mörkgrå kulör, likvärdigt RAL 7016.

Antikvarisk diskussion

Föreslagen bebyggelse är organiserad i en halvsluten kvartersform som bedöms kunna utgöra en lämplig övergångsform mellan den mer upplösta och varierade bebyggesstrukturen vid planområdet och den traditionella, rutnätsplanerade och täta kvarterstrukturen som återfinns söder om Norra Ringgatan. Den nya bebyggelsens skala och karaktär med dess stadstypologier med puts- och träfasader, regelbunden fönstersättning och sadeltak bedöms på ett godtagbart vis kunna samspela med den närliggande bebyggelsen samtidigt som den har sin egen karaktär.

I följande text förs kortare resonemang kring de aspekter i förslaget som bedömts vara särskilt viktiga ur antikvarisk synvinkel.

Taktäckning, takkupor och takfönster

Principen att särskilja de olika byggnadskropparnas takfall med olikanockhöjder, med avdelande plåtar samt i vissa fall även med olika takmaterial är en god idé för att ge kvarterets taklandskap variation och antyda en mer småskalig fastighetsindelning likt den som kännetecknar omgivande kulturmiljöer.

Att hörnbyggnaden, del C, visuellt betonas extra genom att förses med ett mörkgrått falsat plåttak bedöms vara lämpligt då den kan betraktas som en slags fondbyggnad för hela kvarteret betraktat från Norra Ringgatan.

Med sitt avfasade hörn och verksamhetslokaler i botten skiljer den sig tydligt åt gentemot omgivande byggnader och detta förstärks då av plåttaket. Mörkgrå kulör bör på ett fungerande vis kunna upplevas anknyta till de svarta plåttak som finns på gamla Afzeliiskolan.

Att röda tvåkupiga takpannor föreslås till majoriteten av takfallen bedöms vara välgörande för att visuellt hålla samman kvarteret som helhet och bidra till att det upplevs som väl anpassat till såväl närområdet som hela innerstadens karaktär. Om man studerar innerstadens taklandskap så är de röda takpannorna den dominerande taktäckningen, och i synnerhet då för den äldre bebyggelsen. Ur antikvarisk synvinkel vore röda tegelpannor av lera att föredra istället för röda betongpannor.

Användande av tvåkupiga grå betongpannor, som föreslås på del G, ger per definition taket ifråga ett tydligt samtida uttryck. Detta är inget problem i sig ur antikvarisk synvinkel, men för att ytterligare förstärka det samtida uttrycket kan grå pannor av platt typ med fördel väljas istället. Detta eftersom tvåkupiga pannor med sin själva form är tätt förknippad med traditionellt, rött taktegel.

Att takkupornas och takfönstrens plåtkulör föreslås följa omgivande takkulör bedöms vara lämpligt. Detta bidrar till att kupor och fönster läses som en del av taken och därmed inte blir mer visuellt framträdande än nödvändigt.

Fasader

Putsfasader är lämpligt ur antikvarisk synvinkel då puts ett övergripande plan anknyter till utseendet hos flera av byggnaderna i närområdet invid Afzeliiskolan. Därtill så förekommer också ett stort antal putsade byggnader av olika åldrar och med olika karaktär och uttryck i Alingsås innerstad, även om staden är mest känd för sin trähusbebyggelse.

De föreslagna putskulörerna bedöms vara väl anpassade till innerstadens lite brokiga karaktär där direkt angränsande byggnader ofta är utförda i olika kulörer. Att de bitvis långsträckta fasaderna mot Norra Ringgatan och Prästgårdsvägen visuellt bryts upp med en sammanhållen, men ändå varierad, palett av olika kulörer bedöms därför som mycket lämpligt. Gemensamt för såväl innerstadens fasader som det här aktuella förslaget är de relativt ljusa kulörerna med dämpad kulörton.

För att ge gatufasaderna ytterligare mer av individuell och omsorsfull gestaltning vore det lämpligt att även arbeta med olika putsstrukturer. Exemplevis kan bottenvåningen

på hörnbyggnaden, del C, inte bara markeras med en mörkare kulör utan även med en annan ytstruktur på putsen. Principen med slätare struktur på övre våningar och grövre struktur på bottenvåning bedöms vara lämpligt (se exempelbilder på nästkommande uppslag).

Vad gäller föreslagna trädetaljer vid balkonger så bedöms detta vara ett tydligt redovisat samtida inslag som inte är negativt ur antikvarisk synvinkel. Träsört, kulör och ytbehandling beträffande panelen bör dock väljas med omsorg för att ge en harmoniskt fungerande helhet tillsammans med övrig fasadgestaltning.

Föreslagen fasad av stående och rödmålad träpanel på den lägre byggnadskroppen, del G, bedöms kunna bidra till att ge ny bebyggelse en god samverkan med det befintliga sammanhanget med lägre, röda träbyggnader som återfinns i anslutning till Brunnsparken och Prästgården.

Det är dock av största vikt att detaljutformning av panel och fönster samt val av material och färgtyp utförs med stor omsorg. Risker finns annars att resultatet blir ett pastischar-tad "rött trähus med spröjsade fönster" med ett förenklat och slentrianmässigt uttryck (se exempelbilder på nästkommande uppslag).

Antikvarisk diskussion

Omfattningar och socklar

Att utföra socklar med ytskikt av klinker eller av natursten vid gatufasader och som grå betongsocklar vid övriga delar bedöms vara en lämplig gestaltungsprincip. Det är av stor vikt att val av ytskikt till socklar i gatufasad avseende kulör, glans, format och ytstruktur görs med omsorg. Högglangspolerat och/eller färgstarkt ytskikt bör undvikas för att inte ge socklarna ett alltför iögonfallande uttryck. Ur antikvarisk synvinkel bedöms släthuggen natursten vara det allra bästa alternativet till gatufasadernas socklar.

Vad gäller föreslagna omfattningar kring dörrar och entrépartier bedöms samtliga av de föreslagna materialen vara lämpliga. Med tanke på att det är önskvärt att gatufasaderna får ett arbetat och om möjligt varierat uttryck så bedöms det lämpligt att arbeta med flera olika typer av omfattningar. Lämpligast utförs omfattningarna med plattor av natursten, som utskjutande fält av puts och/eller möjligen av välarbetad betong (se exempelbilder på nästkommande uppslag).

Detaljutförningen av omfattningar bör ägnas särskild omsorg i kommande skede.

Balkonger

Föreslagna balkonger utförs med genomsiktliga metallräcken med stående spjälor som målas i mörk kulör lika omgivande fönster och fönsterdörrar. Det är lämpligt att man vid detaljutförning av räcken låter sig inspireras av de enkla smidesräcken som återfinns på många flerbostadshus i staden från perioden 1930-1960-tal.

Viktigt är att de nya balkongräckena utformas med tillräckligt smäckra dimensioner för att inte upplevas som klumpiga och därmed mer visuellt framträdande än nödvändigt.

Dörrar, partier och fönster

Dörrar och partier ut mot gata föreslås utföras av trä med glasning och ytskikt av ek. Att kombinera ett modernare formspråk med ett traditionellt använt material som ek bedöms vara lämpligt ur antikvarisk synvinkel. Just gläsade ekpartier är vanligt förekommande hos många av 1900-tals husen i innerstaden.

De olika byggnadskropparnas föreslås få inbördes något olika fönster avseende indelning och kulör. Principen att variera fasaderna även med hjälp av fönstren bedöms vara lämplig och bidra till att man inte upplever fasaderna som monotona. Att såväl enlufts-fönster som flerlufts-fönster med mittpost samt spröjsade fönster blandas bedöms inte vara något problem.

Föreslagna kulörer på fönster bedöms vara lämpliga. Den röda och gröna kulören refererar tydligare till äldre principer för färgsättning medan den mörkgrå har ett mer samtida uttryck. Att samtliga fönster i putsfasader är mörkare än omgivande fasadytor anknyter till ett vanligt utförande i innerstaden och bidrar till att byggnaderna tydligare upplevs samspela med den äldre stadsbebyggelsen.

Vad gäller del G med den röda träfasaden så blir de föreslagna fönstren mörkare än fasaden, till skillnad från ett traditionellt utförande där fönster i en rödfärgad fasad valigen brukar vara lika ljusa eller ljusare än fasaden. Ur synvinkeln att del G i möjligaste mån skall anpassas till omgivande röd träbebyggelse så vore ljusare fönster att föredra. Med tanke på att del G i övrigt har ett tydligt samtida uttryck så bedöms det ur antikvarisk synvinkel ändå vara godtagbart med mörkare fönster.

Att utsidan av samtliga fönster föreslås utföras i aluminium innebär att anpassningen till omgivande äldre bebyggelse inte kan sägas ha genomförts fullt ut. Detta eftersom träfönster har varit, och ännu är, det dominerande fönstermaterialet i den befintliga bebyggelsen. Ur antikvarisk synvinkel bedöms dock aluminiumklädda fönster vara en acceptabel lösning med hänvisning till att det trots allt är fråga om en nybyggnation som skall få lov att spegla vår tids byggande.

Viktigt vad gäller samtliga fönster, och särskilt då avseende del G, är att detaljutförningen av fönster och dessas placering i fasad skall ägnas stor omsorg. Det är av mycket stor betydelse för upplevelsen av hela kvarters uttryck att val av fönstermodeller samt detaljutförning av bågar och anslutande plåtarbeten planeras väl och utförs med hög noggrannhet.

Punkthus

Punkthuset bedöms inte ha någon direkt påverkan på den visuella upplevelsen av riksintresset eller den omgivande kulturmiljö i stort. Vad gäller själva punkthuset, som enskild byggnad betraktad, så kan dock byggnaden inte sägas vara väl anpassad till omgivande kulturmiljöer vare sig ur morfologisk eller typologisk synvinkel. Detta skall dock ställas i relation till att punkthuset inte placeras i direkt anslutning till någon kulturhistorisk byggnad, att det givits en nedtonad och saklig arkitektonisk gestaltning samt att det uppförs på den nya halvslutna gården och från de flesta synvinklar skymms av övrig ny bebyggelse i kvarteret.

Exempelbilder från Alingsås

Hus där sockel, bottenvåning och ovanvarande fasad detaljerats genom att ges olika kulör och ytstruktur på puts. Vissa av fönstren har även markerats med enkla men verkningsfulla målade omfattningar.

Modernistiskt präglad putshus med sparsmakad men omsorgsfull gestaltning. Hela bottenvåningen med dess lokaler har klänts med naturstensplattor. Fönstren är indelade med mittposter och målade mörkare än fasaden samt har försetts med ljust målade omfattningar.

Räcka av samnbyggda putsfasader med sammanhållet fasaduttryck med mörka fönster med svagt utskjutande omfattningar samt socklar med varierande höjd.

Putsfasad med målade fönsteromfattningar och vertikal indelning med mörkare kulör på del av fasaden. Byggnaden får ett gediget och väl arbetat utseende med träport och sockel i natursten.

Två angränsande träbyggnader belägna strax söder om landskyrkan. Den vänstra byggnaden är relativt nyuppförd medan den högra är av äldre datum, om än något ombyggd i senare tid. Byggnaderna är bägge försedda med fasader av rödmålad stående träpanel samt spröjsade fönster och snickerier i vitt. På grund av skillnad i materialitet och detaljutförande avseende bland annat färgtyp och fönsterutformning får byggnaderna trots likheter helt olika uttryck.

Putshus med bottenvåning, inklusive portgång, klädd med natursten ut mot gatan. Byggnaden är även försedd med utanpåliggande balkonger med genomsiktliga och sakligt utformade räcken i mörkmålat och smäckert smide.

Stramt hållet putshus där såväl sockel som entré markerats i fasaden med hjälp av utkragande listverk i puts.

Relativt sentida utfomad portik med omfattning i mörkt infärgad betong med överljusfönster och glasad dubbelport i ek samt sparkplåt i koppar.

En väl utformad entré och sockel av behuggen natursten samt glimmerputs med stenliknande karaktär.

Portik och bottenvåning med påkostad gestaltning med stensivor av skiffer med grov ytstruktur.

Enhetligt utformad bottenvåning med beklädnad av stensivor samt en glasad dubbelport i mörk ek.

Funktionalistiskt präglad entré med glasat entréparti av trä. Bottenvåningen är endast markerad med en diskret ändrad putskulör.

Samlad bedömning

Den samlade bedömningen är att det här aktuella förslaget med nybyggnad av bostäder och verksamheter är att betrakta som antikvarisk godtagbart.

Det föreslagna punkthusets byggnadshöjd och placering har anpassats med avsikt att inte påverka upplevelsen av det omgivande gatu- och stadsrummet. Bedömningen är att punkthuset därmed inte skall behöva innebära någon betydande negativ påverkan på riksintresset Alingsås innerstad eller för möjligheten att fortsatt kunna tillgodogöra sig omgivande kulturmiljöer på ett godtagbart vis.

Nybyggnadsförslaget som helhet förhåller sig på ett medvetet vis till närområdets miljösammanhang och till den angränsande innerstadens bebyggelse, som är av riksintresse för kulturmiljövården. I synnerhet gäller detta för kvarterets gatufasader som visuellt upplevs som individuella byggnadskroppar med en varierad gestaltning som fritt refererar till äldre byggnadstradition avseende byggnadshöjd, takutformning, fasadkomposition, fönstersättning, fasadmaterial och kulörval.

Det är av stor vikt att de nya byggnadernas exteriöra gestaltning med detaljutformning och materialval ägnas stor uppmärksamhet även under projekterings- och byggskedet. Detta för att möjliggöra att den nya bebyggelsen efter färdigställandet ska upplevas vara omsorgsfullt utformad med avsikt att anpassas till intilliggande kulturmiljöer och samtidigt fungera som ett positivt arkitektoniskt tillskott från vår tid.

För att säkerställa att det aktuella förslaget, med dess medvetna anpassning till omgivande kulturmiljöer, projekteras och byggs i enlighet med planens bestämmelser rekommenderas att antikvariska aspekter tas upp som en punkt i kontrollplanen, så att kulturmiljöperspektivet fortsättningsvis beaktas i projektet.

Bebyggelseantikvarie
Daniel Eriksson
PE Teknik & Arkitektur AB

Bebyggelseantikvarie
Certifierad sakkunnig KUL 2
Kristina Wallman
PE Teknik & Arkitektur AB

